

Nguyễn Mạnh Hùng - Phỏng vấn Phạm Nam Sách, Phần 2

14/02/2022

Bài phỏng vấn dài, nên được chia làm 2 phần.

Xin đọc phần 1 trước.

Phần 2

PNS: Tôi chỉ biết ông già tôi hỏi đó không liên lạc được với Trung ương Đảng nữa. Và tất cả anh em là tùy cái sáng kiến riêng của mình, mà tìm lối thoát thân.

NMH: Cậu về sau tuy không ở Quốc Dân Đảng, nhưng về sau tôi biết cậu cũng đọc nhiều sách của Quốc Dân Đảng. Vì thế tôi muốn hỏi một vài cái chi tiết, hoặc là có còn

trong hoài niệm của cậu không. Nhưng mà trước khi đó, tôi muốn cậu cho biết thêm là về vấn đề mà lãnh đạo Quốc Dân Đảng – nó quan trọng về người đó, cá nhân nhiều lắm. Thì có ba người mà tôi muốn biết: thứ nhất là ông Cụ cậu, thì cái hình ảnh của cậu về ông Cụ cậu là sao?

PNS: Tôi mang cái hình bóng một ông giống như là ông mặc bộ áo dài, luôn luôn mặc cái áo áo the, đội khăn và trong người có đeo một khẩu browning và thường đi về bất ngờ. Mỗi lần đi về như vậy thì có hai người đi bên cạnh. Không thấy ông già tôi nói với tôi nhiều về chính trị, có lẽ tôi chỉ là thằng bé 12, 13 tuổi, không thấy ông nói về chính trị. Đó là hình bóng tôi giữ lại. Khi ở tù ra, ông có chụp một cái hình. Nhưng cái hình đó vào năm 1949 khi tôi về Thành, thì một số người bảo rằng, nếu đem hình này về Thành nó bắt được thì chết. Thành thử ra tôi phải thủ tiêu cái hình đó. Tôi rất tiếc nay không còn cái hình nào cả. Nhưng tôi cho là giống như là những người làm cách mạng thời Pháp thuộc vậy: kín kín, hờ hờ, đi đi, về về bất thường, bỏ vợ, bỏ con, mà không biết mục đích gì. Tôi là tôi không biết mục đích gì, ông chắc có lẽ ông cũng nghĩ như vậy. Bởi vì trông lên trên Đảng đó, thì lệnh và lại không lệnh, không có một cái chính sách nào rõ rệt cho các anh em ở trụ sở Nam Định cả. Khi mà trụ sở Nam Định bị tấn công, cái sự chống trả cũng là anh em bên trong tự chống trả, cho đến khi hết đạn thì phải phải để cho tụi nó bắt, không còn đường thoát, bởi tụi nó vây chung quanh. Trụ sở Việt Nam Quốc Dân Đảng hầu như là không còn liên lạc được với với Hà Nội trong những ngày căng thẳng nhất giữa hai đảng phái.

NMH: Hình ảnh của ông Cụ cậu có gây cho cậu một cái xúc động gì không. Cái cảm xúc đó, tôi không nói là vấn đề suy nghĩ một cách hợp lý. Nhìn thế mình thấy có cái cảm xúc gì?

PNS: Tôi nói ngày nay, tôi vẫn giữ được cảm xúc đó, nó mãnh liệt hơn bao giờ hết.

NMH: Cảm xúc kiểu gì: kính trọng, hay là thán phục, hay là thèm muốn...

PNS: Tất nhiên, tất nhiên phải có một cái kính trọng, tất nhiên phải có một cái thán phục rồi. Nhưng mà bên cạnh những cái đó, tôi có một cái sự thương hại. Bởi vì hồi đó, thì tôi thán phục, tôi kính trọng vô điều kiện. Về sau tôi càng tìm hiểu những việc làm của của cha anh tôi, thì tôi thấy tôi thương hại ông Cụ tôi. Có thể ông Cụ tôi trong cái nhiệt tâm muốn đóng góp cho một cuộc Cách mạng Dân tộc thì ông đã quên rằng ông đang ở trong một cái vị thế hết sức là bất lợi, bởi vì Đảng chẳng có một đường lối lãnh đạo nào hết, nhưng mà Đảng có rất nhiều những người như ông già.

NMH: Không có cái đường lối lãnh đạo, rất nhiều cán bộ sẵn sàng hy sinh, mà thiếu đường lối đúng?

PNS: Đúng.

NMH: Và có thiếu lãnh đạo không?

PNS: Tôi nghĩ là thiếu lãnh đạo, tất nhiên.

NMH: Tức là thiếu hai thứ đấy?

PNS: Thiếu cả hai thứ.

NMH: Là lãnh đạo, lãnh đạo cá nhân đó?

PNS: Bởi vì cái đường lối của Đảng lúc bấy giờ chẳng có một cái đường lối nào hết. Mà Cộng Sản đó, thì phải hiểu rằng không những nó có đường lối, nó lại có cả một cái thế lực quốc tế ở đằng sau – đó là cái khối Đệ tam, mà những đảng phái Quốc Gia thì không có, mạnh ai nấy đấu tranh. Tỷ dụ như có một thời, năm đó là vào cuối năm 1945, có

những cái dự án đưa ra như là: ám sát toàn bộ Bộ chỉ huy, Bộ lãnh đạo, Bộ đầu não, của...

NMH: Thế thì ông...ông nói tiếp tục về cái chuyện đó.

PNS: Tôi nói tiếp nhé, có những cái kế hoạch là loại trừ toàn bộ Bộ đầu não của Cộng Sản Việt Minh. Thế thì khi kế hoạch đặt ra rồi, chỉ còn thi hành. Thi hành đó thì anh em Việt Quốc cứ một mình nó thi hành. Nhưng mà phía các ông Đại Việt đó, thì nửa chừng chờ đợi một số anh em đến tiếp vận, thì các ông ấy không đến. Sau này tôi nghe nói rằng ông Trương Tử Anh chối bỏ cái đó bằng cách là ông ấy đắp chiếu ông nằm, ông bị sốt rét, thì không ai điều khiển bên phía anh em Đại Việt nữa. Nhưng tôi cho rằng bởi vì bên này sợ bên kia thành công, bên kia sợ bên này thành công. Rốt cục ra không thực hiện được, nếu mà thực hiện được, thì không những Hồ Chí Minh, mà tất toàn bộ tham mưu của Cộng Sản Việt Minh, mình có thể thanh toán được. Từ đó...

NMH: Vậy kế hoạch thanh toán là ở đâu?

PNS: Kế hoạch thanh toán là mình sẽ đặt ra một cái lễ kỷ niệm, một cái buổi hội họp, một cái gì đó, mà mời phía bên kia tới.

NMH: Tức ở Hà Nội đó?

PNS: Ở Hà Nội. Và sau đó sẽ có những lực lượng quân sự thanh toán chiến trường ngay.

NMH: Nhưng mà không thực hiện, không thực hiện chút nào hết?

PNS: Không thực hiện được, bởi vì khi âm mưu ra thì mọi người đều đồng ý, đến khi thực hiện thì chỉ có một số người tham dự, còn số người bỏ mà không báo cho bên kia biết, thế cái cơ mưu đó đành phải bỏ. Cho nên tôi nghĩ rằng tôi nghĩ rằng...Đảng...

NMH: Tức là đã chưa thực hành một tý nào hết, tức là mới âm mưu mà chưa thực hành?

PNS: Việt Nam Quốc Dân Đảng đã thực hành rồi.

NMH: Thực hành bằng cách nào?

PNS: Đã cử rồi, đã cử anh em tới chỗ địa điểm hẹn rồi.

NMH: Nhưng mà chưa mời người ta đến, có mời người ta đến không?

PNS: Chưa, chưa có, nghĩa là, tôi không biết là có mời hay chưa, bởi lúc đó tôi chỉ nghe người lớn nói lại mà thôi.

NMH: Tức Việt Nam Quốc Dân Đảng?

PNS: Mà những người lớn đó nói rằng cái này là tại phía ông Trương Tử Anh phá mình.

NMH: Tức là có đến rồi?

PNS: Có đến.

NMH: Mà bên kia không có người xuất hiện?

PNS: Không làm được, không xuất hiện được. Tôi chỉ nghe nói vậy mà thôi. Nhưng đây dù sao cũng chỉ là những chuyện có tính cách bên ngoài lẽ lịch sử.

NMH: Nhưng mà nó quan trọng.

PNS: Mình nói lại mà nghe.

NMH: Tôi tôi nghe một tin khác nữa, cũng nói là ông Nguyễn Tường Long cũng có kế hoạch, Nguyễn Tường Long của Quốc Dân Đảng lúc bấy giờ tuy lúc đầu là Đại Việt Dân Chính về sau là Quốc Dân Đảng; Nguyễn Tường Long có kế hoạch để tiêu diệt toàn bộ... nhưng mà không thành công?

PNS: Cái chuyện đó có thực, cái chuyện đó có thực.

NMH: Thì không biết có hai cái kế hoạch giống nhau hay một?

PNS: Không, không thành công, bởi vì nó có một sự điều hợp giữa các đảng phái với nhau, đồng ý làm việc đó, đến khi đến khi mà ngày giờ ấn định, thì một số anh em thuộc những đảng phái tham dự không tham dự.

NMH: Như vậy có nghĩa là các đảng phái không hết lòng với nhau?

PNS: Đó là một cái sự thiếu vắng lãnh đạo, thiếu vắng đường lối, hay là nhiều đảng quá.

NMH: Nhưng mà phải nhớ là cái giai đoạn mà hai bên Việt Nam Quốc Dân Đảng với Đại Việt hợp nhất với nhau đó, là cái chuyện đó là trước khi cuộc khởi nghĩa xảy ra rồi?

PNS: Ừ.

NMH: Cuộc khởi nghĩa 19/8. Thì hồi đó, những cái người hoạt động ở bên Tàu đó – kể cả ông Nguyễn Tường Tam, ông Vũ Hồng Khanh ở hải ngoại – mà trong nước thì ông Trương Tử Anh là người đại diện. Vậy thì đã có một người liên lạc viên, một người làm phối hợp viên rồi.

PNS: Không...ở trong nước, ở trong nước, thì ông Trương Tử Anh lãnh đạo Đại Việt Quốc Dân Đảng, và căn cứ theo bản Tuyên ngôn của Đại Việt Quốc Dân Đảng năm 1939, thì cái đường lối của Việt Nam Quốc Dân Đảng, của Đại Việt Quốc Dân Đảng, nó là đường – gọi là đường lối cực hữu. Còn Việt Nam Quốc Dân Đảng, thì tôi không thấy có tài liệu nào nói rõ đường lối của Đảng trong giai đoạn đó cả. Nói thẳng ra, thì những anh em Việt Nam Quốc Dân Đảng nối kết với nhau bằng tình cảm, bằng một cái sự liên hệ nó có tính cách gần như là huyết thống, do ở cái gương Yên Bái, do ở cái sự hy sinh tính mạng, cái gương tuần liệt hy sinh của 13 liệt sĩ Việt Nam Quốc Dân Đảng. Nó sáng chói quá, nó đánh vào lòng người một cách mãnh liệt quá, người ta nghĩ đến người ta xúc động quá. Từ đó anh em tự nhiên gặp nhau, coi như là trong một nhà.

NMH: Nhưng mục tiêu rõ ràng của cuộc khởi nghĩa Yên Bái là chống Pháp, thì ít nhất có một cái chiêu bài để quy tụ người ta rồi, về phương diện gọi là tiêu cực. Về phương diện tích cực thì cũng có sự liên hệ giữa Việt Nam Quốc Dân Đảng và Quốc Dân Đảng Trung Quốc, tức là có theo Tam Dân chủ nghĩa chứ?

PNS: Cái theo Tam Dân chủ nghĩa là về sau này, khi một số anh em chạy sang Tàu thì nương nhờ vào Tưởng Giới Thạch, và có thể là để làm vừa lòng Tưởng Giới Thạch, thì anh em lấy Tam dân Chủ nghĩa. Nhưng mà thực sự ra tôi thấy, tôi nghĩ rằng rất ít người hiểu cái bản chất thật sự của Tam dân Chủ nghĩa của Tôn Văn. Mà trong đó có một điểm là bành trướng nước Trung Hoa, gồm luôn cả nước Việt Nam chúng ta. Nhưng mà anh em hồi đó thì chỉ nghĩ rằng, lấy Tam dân Chủ nghĩa để cho Tưởng Giới Thạch giúp đỡ mình mà thôi. Thông thường các đảng phái Quốc Gia trông vào cái lực lượng duy nhất là người Tàu. Không ai trông vào cái lực lượng ngoài người Tàu. Thế cái nhìn, cái nhìn nó hạn hẹp như vậy, cho nên khi mà Quốc Dân Đảng Trung Quốc gặp khó khăn, thì lập tức các đảng phái Quốc Gia gặp khó khăn.

NMH: Cậu có nói đến hai nhân vật, mà tôi thấy lưu ý trong cái việc mà đến thăm ông Cụ cậu. Hai nhân vật ấy đều nổi tiếng cả: một là ông Nhuận Tống, hai là ông Trần Huy Liệu. Cậu có xác nhận với tôi là Trần Huy Liệu là đảng viên Quốc Dân Đảng, về sau trở cờ không?

PNS: Ông Trần Huy Liệu lúc đó là Việt Nam Quốc Dân Đảng, theo chỗ tôi biết.

NMH: Về sau trở cờ?

PNS: Về sau trở cờ, về sau đi theo Cộng Sản.

NMH: Cái hình ảnh ký ức của cậu về hai ông đó ra sao, cậu có một chút về ký ức không. Chẳng hạn như là cách cư xử...

PNS: Tôi thấy tôi thấy ông, tôi thích ông Nhuận Tống hơn. Bởi ông Nhuận Tống có cái dáng nho nhã của một nhà nho. Ông ấy có một cái thái độ hết sức điềm đạm thư sinh của một nhà hiền triết, của một người đọc nhiều sách, thích uống trà Tàu, thích ngồi nói chuyện, mà khi nói chuyện, nói chuyện hết sức là lâu. Còn ông Trần Huy Liệu thì nông nổi hơn, đến thì nói oang oang. Và nếu mà dùng cái cái tiếng để mà dễ nói nhất, thì ông Trần Huy Liệu hiểu động nhiều hơn, ông không phải người hướng nội. Đối với những người như ông Trần Huy Liệu, ông ấy thích có một cái gì nó huyền ảo như vậy. Cho nên về sau này không trách là ông đã bỏ Đảng để đi theo đảng Cộng Sản. Còn đối với ông Nhuận Tống, con người ông thâm trầm như vậy, lập trường ông ấy giữ vững. Điều đó nó hiện hiện ngay ra ngoài. Đó những cái gì tôi còn giữ được. Tôi là người mà mỗi lần các ông đến chơi, đều được gọi pha nước trà. Ông Nhuận Tống luôn luôn mặc mặc đồ Ta, và ông Trần Huy Liệu thì ít khi mặc đồ Ta, thường thường mặc đồ Tây.

NMH: Trong những cảnh mà cậu tả đó: Về ông Nhượng Tống nhá, ông thân phụ cậu, rồi ông Trần Huy Liệu đó, với lại cách đối xử của họ với trẻ con, thì tôi nhìn thấy hai cái này không biết có đúng, cậu xác nhận cho tôi. Thứ nhất là trong khi ông Cụ cậu và ông Nhượng Tống thì mặc quần áo Ta, ông kia mặc Tây. Rõ rệt gần về phương diện hình thức đó, mình đã thấy một đảng thiên về quá khứ, một đảng thiên về hiện tại – nếu không nói là tương lai. Tức là một đảng có thể đi về vấn đề cấp tiến, một đảng đi về phương diện bảo thủ – trở về cái lề lối Khổng, Mạnh. Có thể nói là theo chính trị học đó là giai cấp, là phong kiến. Cái thứ hai nữa là ông Cụ cậu sai cậu đi làm việc, mà ít khi nói về Đảng lắm: không có nói tại sao, v.v... Tức là không có cố gắng tuyên truyền trẻ con. Trong khi đó thì đường lối của Cộng Sản là từ thuở nhỏ nó vẫn có tuyên truyền trẻ con. Mình có thấy trong cái đó có đúng, có phản ánh con người, cách hành động có phản ánh rõ rệt hai đường lối khác nhau?

PNS: Có lẽ là ông già tôi nghĩ rằng tôi còn ít tuổi quá, công việc là phải đi học đã, kiến thức chưa có...

NMH: Không lợi dụng trẻ con?

PNS: Không có lợi dụng trẻ con. Tôi nhớ rằng khi ông sắp bị bắt đó, thì ông ngồi ông cắt cái tấm carte visite (danh thiếp) của ông ấy thành hình răng cưa. Tôi hỏi ông rằng, ông làm như vậy để làm gì; ông bảo: cái này một nửa đưa cho những người mà sau đây sẽ hoạt động, sau đây có dịp gặp lại ông – gặp lại bố, thì mình sẽ chấp hai cái này làm một, nếu đúng thì đó là người của mình, nếu không đúng đó là người của địch. Thì tôi nghĩ rằng ông đang làm cái việc gì nguy hiểm lắm, nhưng mà hết sức quyến rũ. Không những tôi, bởi thế này nữa cái ngày tôi học lớp nhất đó, thì tôi được đọc rất nhiều sách vở về cách mạng. Ông già tôi có một cái tủ sách đầy đủ, chẳng hạn như là: Hùm Thiêng

Yên Thế về cuộc cách mạng của Hoàng Hoa Thám, rồi cuốn Vợ Ba Cai Vàng, rồi Đội Cấn Thái Nguyên, và đặc biệt cuốn nữa là cuốn Trần Nguyên Chiến Kỳ. Mà tôi là người đã đóng thành tập cuốn Trần Nguyên Chiến Kỳ cho ông già tôi. Có lẽ những tư tưởng trong sách đó, nó thấm nhuần vào đầu óc tôi. Và tôi thấy rằng chúng ta có một quốc gia, chúng ta có yên, chúng ta có nòi giống, chúng ta có những vị anh hùng như thế. Bây giờ chúng ta phải làm cái gì, và tôi được sự khuyến khích của ông Nhượng Tống.

Về sau này nữa, khi mà về trụ sở Nam Định, thì ông già tôi tình thoảng có đem về nhà những người lạ mặt. Mà những người lạ mặt đó, tôi nhớ hình như có cả ông Nguyễn Tường Tam. Sở dĩ tôi biết là có cả ông Nguyễn Tường Tam, bởi vì tôi được ông đưa cho những tập sách hồng của Khải Hưng viết, đạo đó gọi là truyền bá, và những tập tranh ông vẽ khi còn ở bên Tàu, mà ông ký là Nguyễn Tường Tam, hay là Nhất Linh gì đó, tôi không biết. Thì các ông, những ông đó đến, nhìn tôi với một cái cặp mắt hy vọng, ông hay chỉ, thỉnh thoảng những lúc rảnh rỗi, ông hay nói chuyện với tôi sơ sơ về lịch sử, những cái việc gì phải làm. Tất cả cái đó, nó tạo cho tôi một tâm hồn, mà tôi nghĩ rằng bây giờ tôi có nhiệm vụ phải tiếp tục cái việc gì những người quá khứ đã làm, những người khuất núi đã làm.

NMH: Như vậy có lẽ là trong lòng cậu, cậu là sản phẩm của Quốc Dân Đảng?

PNS: Tôi nghĩ như vậy.

NMH: Và cậu vẫn coi cậu là Quốc Dân Đảng?

PNS: Tôi là sản phẩm Quốc Dân Đảng, tôi tự coi tôi là Quốc Dân Đảng, mặc dầu tôi không chính thức hay không chính thức có xá kể gì đâu, cái tinh thần mới là đáng quý, tinh thần của tôi vẫn là tinh thần Việt Nam Quốc Dân Đảng. Nhưng mà kỹ thuật của tôi là kỹ thuật của ngày hôm nay – khi tôi ngồi nói chuyện.

NMH: Cậu có nói tới cái tinh thần Việt Nam Quốc Dân Đảng đấy, cậu có thể giải thích cái tinh thần đó là nghĩa làm sao?

PNS: Tinh thần Việt Nam Quốc Dân Đảng là: Cái thứ nhất là cái tinh thần bất khuất, có thể nói là phú quý bất năng di, bần tiện bất năng dâm, uy vũ bất năng khuất. Cái tinh thần đó thể hiện ở cái thái độ đồng dạng khi lên máy chém, hoặc ở cái thái độ chẳng coi cái chết ra gì cả của Phó Đức Chính trên chuyến Tàu đi từ Hà Nội lên Yên Bái. Tôi nhớ, tôi được nghe ông già tôi kể, hình như ông Nhượng Tống kể lại thì phải, rằng ông Phó Đức Chính có ngâm hai câu thơ Hán, bởi ông Nhượng Tống thích thơ Hán. Hai câu thơ nói rằng:

“Cửu tuyền vô khách điểm

Kim dạ tá thùy da.”

Mà ông giải thích cho tôi rằng: Cháu có biết ông Phó Đức Chính ông nói cái gì không, thì tôi –dạo đó tôi cũng có được học chữ Hán– thì tôi trả lời lồm bồm, ông nói rằng, ông nói đại khái rằng: Đêm nay cửu tuyền không có quán trọ; vậy thì đêm nay ta xuống đó ta ngủ ở đâu. Đó là cái tinh thần Việt Nam Quốc Dân Đảng, coi cái chết như tựa lông hồng. Cái tinh thần thứ hai của Việt Nam Quốc Dân Đảng, cái nội dung tinh thần đó, là cái tình thân yêu trong những người Việt Quốc, gặp nhau anh em tự đứng coi nhau như người nhà. Nó có một cái một cái gì khiến cho mọi người không còn thấy xa lạ nữa. Tôi đi lên bất cứ một tiểu bang nào, tôi gặp người Việt Quốc là tôi vào nhà, tôi thấy tôi tự nhiên. Thành thử ra cái việc Đảng tử, Đảng tôn, nó là như thế. Bởi vì đều là con cháu trong nhà cả. Đó là nội dung cái thứ hai, cái tinh thần của Việt Quốc. Cái nội dung thứ ba cái tinh thần của Việt Quốc, đó là cái sự tiết tháo của những người Việt Quốc, luôn luôn lấy lấy cái nghèo làm cái điều

đáng quý, lấy cái thanh bạch làm điều đáng quý, coi thường những cái sự giàu sang, quyền quý ở ngoài đời. Các bà góa phụ có ông chồng Việt Nam Quốc Dân Đảng, phần lớn đều sống trong cảnh nghèo hèn, nhưng phần lớn đều hãnh diện rằng chồng mình đã làm cái việc gì mà không một ai làm được. Và phần lớn đều đặt tin tưởng lên con cái là chúng nó lớn lên sẽ nối tiếp chí hướng của người chồng đã khuất. Đó là cái nội dung thứ ba, nội dung tiết tháo trong tinh thần Việt Nam Quốc Dân Đảng.

Đó là những cái hay của tinh thần Việt Nam Quốc Dân Đảng, nhưng nó cũng có cái dở. Mà một trong những cái dở đó là, chính vì hãnh diện quá mà người ta cứ thế giữ làm của riêng, mà không nghĩ rằng cái hãnh diện đó phải càng ngày càng sáng mãi để mình tới một cái hãnh diện khác. Cũng như là chúng ta nói 4000 năm văn hiến, mà chúng ta không làm cho nó sáng mãi, nhật tân, nhật nhật tân, thì chúng ta không đi tới kết quả. Ông Việt Nam Quốc Dân Đảng nào bây giờ cũng nói đến ngày khởi nghĩa Yên Bái, vẫn cái sự sáng rực ở trong cặp mắt.

NMH: Cái gì thiếu... như vậy mình đã có cán bộ?

PNS: Cái thiếu đó là họ thiếu, họ thiếu một sự cấp tiến, họ thiếu một sự luôn luôn tiến theo thời gian, tiến theo hoàn cảnh, luôn luôn trở về cái cũ, trở về cái xưa để mà hoài niệm. Có lần nói với anh em Việt Nam Quốc Dân Đảng, tôi nói rằng: Chúng ta chỉ làm cách mạng tình cảm, chúng ta chưa làm cách mạng kỹ thuật, chúng ta chưa làm cách mạng chiến lược và chiến thuật. Bởi vậy chúng ta thất bại, bởi vậy những người Việt Nam Quốc Dân Đảng sẵn sàng thương yêu lẫn nhau, bởi vì chúng ta có tình cảm cách mạng. Sẵn sàng kiêu hùng để mà nhận cái chết, bởi vì chúng ta theo gương những liệt sĩ Yên Bái. Nhưng mà người Việt Nam Quốc Dân Đảng làm như thế nào trong cái hoàn cảnh chính trị và quân sự như vậy, thì có một cái chủ lực như thế nào, chiến lược thế

nào, chiến thuật như thế nào, thì chúng ta đều thiếu thốn và mọi người đều nhận rằng tôi nói đúng.

Giờ bất cứ một tờ nội san nào của một chi bộ, hoặc là của một tỉnh bộ, hoặc là cái cơ cấu nào của Việt Nam Quốc Dân Đảng, người ta đều thấy rằng quá nhiều bài nói đến quá khứ. Chẳng hạn như là Nguyễn Thái Học lên đoạn đầu đài ra làm sao, rồi thì là Nguyễn Khắc Nhu sau cuộc khởi nghĩa Yên Bái đã tự sát như thế nào, chẳng hạn như vậy. Những cái đó tôi nghĩ rằng đó là những gương sáng. Nhưng mà chúng ta phải, chúng ta muốn làm cách mạng cho thành công, thì chúng ta phải quan niệm con đường cách mạng ra làm sao, chủ lực cách mạng ra làm sao, và trong đoàn kỳ, hoặc trong trường kỳ, chiến lược và chiến thuật cách mạng thay đổi như thế nào. Cái điều đó thiếu sót hoàn toàn ở Việt Nam Quốc Dân Đảng. Đó là sự thiếu sót lãnh đạo, đó là sự thiếu sót đường lối, đó là sự thiếu sót suy luận cách mạng, và hành động cách mạng.

NMH: Người ta thường thấy Việt Nam Quốc Dân Đảng có ít người đi tham gia Chính phủ. Như cậu nói vấn đề tiết tháo, rồi chống đối, cương cường, thấy ít người. Ngược lại Đại Việt thì tương đối có nhiều người tham dự chính quyền hơn. Thứ nhất là có sự khác biệt nào không, và thứ hai nếu có, thì cái gì đã tạo ra sự khác biệt giữa hai cái đảng phái đó?

PNS: Phải nhận rằng khi mà chiến tranh Việt – Pháp bùng nổ, và ít năm sau có sự phân biệt rõ, một bên là Tề, một bên là vùng Tự do. Thì một số anh em đảng phái đã trở về Tề – tức là về sống với người Pháp. Thì một vấn đề được đặt ra, đó là cái tính cách thực tế của con người làm cách mạng, và tính cách ít nhiều nó có tính cách lý thuyết của người làm cách mạng. Thực tế thì giữa Pháp một bên, Việt Minh một bên. Việt Minh thì không thể đi được rồi, cả trong trường kỳ lẫn đoàn kỳ. Pháp mình có thể đi được trong đoàn kỳ, điều đó khiến một số anh em đảng phái đã đi với Pháp. Mà những anh em đảng

phái đó, phần lớn là những người Đại Việt. Nhưng mà những người Đại Việt nó cũng có nhiều, nhiều người Đại Việt, chứ không phải là chỉ có những người Đại Việt mang màu sắc Đại Việt một cách chính thống. Thì cái số anh em Đại Việt đó, người ta thường gọi là Đại Việt quan lại, hợp tác với Pháp. Thì cái tinh thần hợp tác với Pháp đã đưa một số anh em Đại Việt ở vào những cái ghế của Chính phủ Bảo Đại, của chính quyền Bảo Đại. Từ cái vai vế chính quyền đó, một số anh em Đại Việt đã có những phương tiện để giúp đỡ những anh em đảng phái khác, lôi kéo vào.

Nhưng mà Việt Nam Quốc Dân Đảng thì chủ trương rõ rệt là không đi với Pháp, không có người Việt Nam Quốc Dân Đảng ra với chính quyền Bảo Đại hồi đó cả, trừ anh Trần Văn Tuyên. Nhưng mà anh Trần Văn Tuyên anh ra như thế đó, thì hầu như là anh ra với tư cách cá nhân, mà không có sự chấp thuận của Đảng.

NMH: Cậu có thấy đó là nhược điểm không, tại sao mình không sử dụng chính quyền... để củng cố lại?

PNS: Có thể là nhược điểm, có thể là ưu điểm. Sử dụng chính quyền Tây chưa chắc mình đã củng cố được, bằng cớ là anh em Đại Việt không làm được cái gì cả. Nhưng mà bảo toàn lực lượng thì đúng, nhờ đó mà mình giữ được lực lượng, nhưng mà giữ được lực lượng rồi, phải để làm cái gì, đâu phải cứ giữ lực lượng không mà thôi.

NMH: Về sau cái giai đoạn mà ông Cụ đi rồi đó, thì cậu nói về sau cậu có liên lạc được với các bác, là giai đoạn đó năm nào?

PNS: Năm một ngàn – sau khi mà tôi ở ngoài vùng Cộng Sản vào Thành. Tôi vào Thành năm đó là năm 1950. Thì tôi gặp – hai người đầu tiên mà tôi gặp là ông Hồ Nam và ông Hồ Bắc. Hai ông này mở một cái trường dạy tư tiểu học, ở phố Hàng Bột, Hà Nội. Và tôi lại liên lạc trở lại; và qua hai ông Hồ Nam, Hồ Bắc, tôi được hai ông ấy dẫn tôi đến gặp

những người khác nữa, mà giới thiệu là những người ở trong Việt Nam Quốc Dân Đảng. Và có cả những bà mà tôi gọi, tôi cũng gọi là bác, hai ông ấy cũng giới thiệu là Việt Nam Quốc Dân Đảng. Thì tôi thấy cái tình nó thăm thiết trở lại, vì lúc đó tôi sống ở Hà Nội một thân, một mình. Thì đặc biệt có một người Việt Nam Quốc Dân Đảng khác nuôi tôi ở Hà Nội, đó là ông Vũ Toàn Tự, ông là Việt Nam Quốc Dân Đảng, ông ấy ở Hải Phòng, và ông đã nâng đỡ tôi hoàn toàn trong thời gian tôi học ở Hà Nội, bằng cách là ông gửi tôi mỗi tháng 1000 đồng bạc. Với 1000 đồng đó, tôi gửi về nhà một ít, và tôi sống một ít. Nhưng thực ra tôi lại càng thăm thiết hơn với cái tình người Việt Quốc, bởi tôi coi ông như người cha của tôi vậy.

NMH: Giai đoạn ấy ông làm gì, trong giai đoạn đó. Việt Nam Quốc Dân Đảng làm gì suốt giai đoạn... trùm chấn?

PNS: Trong giai đoạn, trong giai đoạn đó thì Việt Nam Quốc Dân Đảng có thể nói là có hoạt động, nhưng mà không có cái gì cụ thể cả. Bởi vì bởi vì anh em thì thất tán chưa tập trung được lại hết, thứ hai nữa sự lãnh đạo của đảng không có. Một số người gặp nhau, thảo luận các vấn đề, nhưng mà hình như là không có một cái ý kiến nào siêu việt vượt lên trên cả, để đưa tới một sự thống nhất Đảng, và lãnh đạo trở lại Đảng.

NMH: Thành ra lúc đó chỉ có tìm cách gặp nhau như là thân thiết?

PNS: Gặp như một cách tâm tình.

NMH: Tâm tình, chứ không có cái đường lối hay làm gì hết?

PNS: Hay hỏi han nhau, và giúp đỡ nhau, chứ một cái đường lối chính thì vẫn không có.

NMH: Cho đến năm 54?

PNS: Cho đến năm 54.

NMH: Tại cậu có nói là cái giai đoạn trước 54?

PNS: Cái năm 54 đó, thì tôi có tham gia vào Thành bộ Việt Nam Quốc Dân Đảng của Hà Nội. Và trong đó, một trong những chương trình đề ra đó, là giữ lấy Hà Nội.

NMH: Thành bộ hồi đó ai chỉ huy?

PNS: Tôi không nhớ rõ, tôi không nhớ rõ ai chỉ huy, có người chỉ huy nhưng mà tôi không nhớ rõ. Nhưng mà tôi chịu trách nhiệm trong trong sinh viên, học sinh. Tôi chịu trách nhiệm trong sinh viên, học sinh.

NMH: Thì chương trình có chương trình gì?

PNS: Chương trình hồi đó là giữ lại Hà Nội.

NMH: Bằng cách nào?

PNS: Bằng cách là là đặt thật nhiều tổ của đảng trong Bảo chính đoàn, và dùng Bảo chính đoàn để cướp một số đầu não quân sự, lấy khí giới của của quân đội Pháp và dùng khí giới đó chống cự, giữ Hà Nội ở vùng Châu thổ sông Hồng. Đặc biệt là sử dụng cái nhóm Công Giáo chống Cộng của Bùi Chu – Phát Diệm. Thì tôi là cái người thường hay liên lạc với lại các cha xứ ở Bùi Chu – Phát Diệm. Nhưng mà khi mà cái Ủy ban Bảo vệ Bắc Việt ra đời đó, thì anh em đặt đặt hi vọng vào ông Trần Trung Dung, vì ông Trần Trung Dung là người của Đảng Đại Việt, anh em đặt hi vọng vào đó. Cho đến khi thấy rằng ông Dung chẳng làm được gì cả.

NMH: Tại sao lại đặt vào ông ấy?

PNS: Tại vì nghĩ rằng ông ấy là người của Đại Việt.

NMH: Vâng, nhưng mà ông...

PNS: Thứ hai nữa là ông Hoàng Cơ Bình, ông Hoàng Cơ Bình làm người chống Cộng. Nhưng mà ông Nguyễn Văn Vận đó, thì Tây nó lại gài vào nó phá hết.

NMH: Ông Vận lúc bấy giờ làm gì?

PNS: Ông Vận lúc đó làm Tư lệnh Đệ tam Quân khu của quân đội Quốc Gia Nguyễn Văn Hinh.

NMH: À thiếu tướng Nguyễn Văn Vận?

PNS: Thiếu tướng Nguyễn Văn Vận. Thế thì có lẽ người Pháp họ thấy rằng cái bọn này cũng chẳng làm được cái gì, thì nó cũng chẳng để ý, nó cứ để cho mà làm loanh quanh vậy thôi, đến phút chót sự cũng phải thi hành hiệp định.

NMH: Ông Trần Trung Dung làm cái gì?

PNS: Ông Trần Trung Dung làm ủy viên trong Ủy ban bảo vệ Bắc Việt, không biết ủy viên phụ trách cái gì.

NMH: Nhưng mà ông có làm cái gì trong chính quyền không?

PNS: Không, ông làm báo thôi. Nhưng mà khi Ủy ban Bảo vệ Bắc Việt ra đời thì ông ấy là một trong ba người.

NMH: Ba người gồm có những ai?

PNS: Có ông – hình như ông Hoàng Cơ Bình là chủ tịch, ông Nguyễn Văn Vận là ủy viên quân sự, và ông Trần Trung Dung là ủy viên chính trị hay cái gì tôi không biết rõ, hay là hành chánh gì, tôi không nhớ rõ.

NMH: Như vậy ông Vận là không bao giờ bằng lòng với cái chuyện đó, nhưng ông ở trong đó.

PNS: Tất nhiên ông Vận ông ấy là Thiếu tướng của Quân đội Quốc Gia thời Nguyễn Văn Hinh, thì thì ông Vận phải thi hành chỉ thị của Trung tướng Tổng tham mưu trưởng là Trung tướng Nguyễn Văn Hinh.

NMH: Cái liên hệ của ông Đỗ Đình Đạo hồi đó ra sao, bởi tôi biết Đỗ Đình Đạo cũng chủ trương ở lại?

PNS: Ông Đỗ Đình Đạo chủ trương ở lại.

NMH: Thì ông đóng vai trò gì trong đó. `

PNS: Cho đến khi mà ông Đỗ Đình Đạo, ông Đỗ Đình Đạo hồi đó là là Quân thứ Lưu động, và anh em có một cái chủ ý là dùng một phần lực lượng của ông Đỗ Đình Đạo, tức là đoàn Quân thứ Lưu động, để sử dụng vào cái việc giữ miền Châu thổ sông Hồng. Và để ông Đỗ Đình Đạo lãnh cái nhiệm vụ là là tổ chức trở lại những đoàn Quân thứ Lưu động, như là một lực lượng quân sự của đảng. Cho đến khi ông Đỗ Đình Đạo, cho đến khi khi cuối cùng cái việc đó không thành, thì ông Đỗ Đình Đạo muốn vào trong miền Nam. Người Cộng Sản không muốn để ông Đỗ Đình Đạo xông vào trong Nam, tức là người Cộng Sản dùng tay bà Thụy An đầu độc ông Đạo. Khi tôi đang ở phố Hàng Bọt tôi nghe tin ông Đỗ Đình Đạo bị chết, thì tôi thấy chú Hồ Nam chú đậm chân, chú nói rằng: lại con mẹ đó, nó giết rồi. Thì tôi hỏi: Con mẹ nào chú, chú muốn nói con mẹ nào? Thì

chú nói rằng, chú nói con mẹ Thụy An Hoàng Dân. Thì tự nhiên tôi thấy là tại làm sao mà những người đi làm cách mạng cứ vướng víu vào những cái chuyện như thế, để mà bị chết một cách vô tích sự.

NMH: Có phải đó là đặc tính lẳng mạn của của thành phần tiểu tư sản đi làm cách mạng không?

PNS: Quả nhiên. Việt Nam Quốc Dân Đảng muốn làm cuộc cách mạng tư sản Dân tộc. Nhưng mà Việt Nam Quốc Dân Đảng bao gồm trong hàng ngũ cán bộ lãnh đạo của Đảng là thành phần tư sản Dân tộc. Tức là thành phần, tức là không phải không phải là những thành phần đã leo lỏn trong cái chế độ Pháp thuộc, thành phần trung lưu của chế độ Pháp thuộc, những thành phần đó ít nhiều tiêm nhiễm cái Tây học, và họ sống một đời sống...

NMH: Trí thức tiểu tư sản?

PNS: Họ là trí thức tiểu tư sản 100%.

NMH: Trí thức tiểu tư sản.

PNS: Ông già tôi là trí thức tiểu tư sản 100%.

NMH: Với đủ tất tính cách lẳng mạn và hòa hoãn trong đó.

PNS: Cái kinh nghiệm hoạt động quần chúng của Đảng không có, không có kinh nghiệm hoạt động quần chúng, mà Đảng cứ tưởng như là mình tổ chức được nhiều như thế rồi, thì Đảng sẽ thành công. Thực sự cán bộ trung cấp Đảng có nhiều, nhưng mà cán bộ sinh hoạt quần chúng, cán bộ hạ tầng cơ sở Đảng không có. Cán bộ thượng tầng thì lại là những người đã bị thời gian biến đổi bỏ xa họ lại đằng sau, như là ông Nguyễn

Tường Tam, như là ông Vũ Hồng Khanh. Ông Vũ Hồng Khanh xuất thân là một giáo học, ông đã chỉ huy cái ngày khởi nghĩa Yên Bái ở vùng Duyên hải Bắc phần. Về sau này khi tôi gặp lại ông Vũ Hồng Khanh, thì tôi tự hỏi rằng, tại sao một con người như ông Vũ Hồng Khanh có thể đóng cái vai trò là ông giáo Giản trong cuộc khởi nghĩa Yên Bái. Bởi vì từ lời nói cho đến những kiến thức mà ông đưa ra, tôi không nghĩ rằng ông có thể làm nhà lãnh đạo Đảng. Không phải tôi ngồi đây vào giờ phút này, mà nói những cái lời lẽ hỗn xược với những bậc cha chú của tôi. Nhưng mà đó là sự thật, sự thật của lịch sử muôn đời vẫn là sự thật. Quả nhiên bây giờ ông Vũ Hồng Khanh ở lại và bị Cộng Sản giam cầm có lẽ cho đến hết kiếp. Tôi rất tiếc.

NMH: Cậu có nghĩ rằng là cái hồi mà ông làm giáo Giản đó, thì nó chỉ cần đến thế thôi. Cuộc khởi nghĩa Yên Bái chỉ cần đến thế thôi. Cuộc khởi nghĩa Yên Bái nó đâu có phải là cuộc khởi nghĩa chiến lược?

PNS: Cuộc khởi nghĩa Yên Bái là cuộc...

NMH: Nó có phải là cuộc khởi nghĩa chiến lược đâu?

PNS: Cuộc khởi nghĩa Yên Bái không mang tính chiến lược, mà là cái cuộc khởi nghĩa do cái nhu cầu của thời cuộc nó đưa tới...

NMH: Nhu cầu chứng tỏ.

PNS: Và được motiver (thôi thúc) bằng một cái gì nó có tính cách tình cảm, nó có tính cách anh hùng tính, nó có tính cách ít nhiều lẫm mẫm tính, vì vậy nó thất bại.

NMH: Mà có thể giải thích được cái chuyện đó không?

PNS: Vì vậy nó thất bại.

NMH: Nói chuyện với cậu rất hay. Bây giờ tôi nghĩ về thầy giáo Giản – giai đoạn đó, có lẽ nó chỉ đến limite (giới hạn) nghĩa là nó giới hạn, một vai trò giới hạn thôi, không đòi hỏi nhiều. Về sau này, ông đóng vai trò quan trọng là khi ông sang Tàu, và ông là lãnh tụ lại.

PNS: Tôi đồng ý vào cái thời gian khởi nghĩa Yên Bái đó, thì chỉ cần đến thế mà thôi, và cũng vì có thế nên cuộc khởi nghĩa Yên Bái mới thất bại, chứ nếu hơn thế thì nó đã không thất bại.

NMH: Đúng rồi, dĩ nhiên.

PNS: Về sau này đó, những người lãnh đạo, những người những người chịu trách nhiệm trong cuộc khởi nghĩa Yên Bái mà còn sống sót được đó, thì những người đó ôm cái hào hùng của người Yên Bái, mà không chịu nghĩ rằng mình phải tiến lên nữa. Bởi vì tại làm sao cuộc khởi nghĩa Yên Bái thất bại, để từ đó họ bổ khuyết vào những cái họ còn thiếu sót, để họ có trở thêm, họ trở nên một người lãnh tụ toàn bích của đảng. Như ông Vũ Hồng Khanh chẳng hạn, ông đã không làm gì cả, và ông nghĩ rằng ông ấy mang hào quang của Đảng, những người khác có nhiệm vụ phải nghĩ về ông như là một người lãnh tụ trong Đảng. Cái chuyện đó là chuyện nhằm lẫn hết sức. Một người lãnh tụ không phải là người lãnh tụ có một cái quá khứ hoạt động cho đảng, làm người lãnh tụ phải luôn luôn tu dưỡng bản thân của mình, để trở thành người lãnh tụ toàn bích.

NMH: Cậu có nghĩ là về vấn đề lãnh đạo Quốc Dân Đảng đó, vì Quốc Dân Đảng theo cái chế độ gọi là seniority (thâm niên) tức là sống ...

PNS: Sống lâu lên lão làng.

NMH: Sống thâm niên đó, gọi là sống thâm niên đấy. Cái đó có phải là cản trở cho việc đào tạo lãnh tụ mới không?

PNS: Cái đó chắc chắn. Gần đây đó...

NMH: Nó có áp dụng với các đảng khác không, hay là chỉ có mỗi Quốc Dân Đảng đặc biệt như vậy?

PNS: Hình như các đảng khác cũng đụng phải cái khó khăn đó. Gần đây, tôi có nhiều dịp đi gặp rất nhiều những ...

NMH: Nhưng mà tôi thấy rằng chẳng hạn Đại Việt thì có những người mới ra, chẳng hạn như Nguyễn Văn Ngải, Nguyễn Văn Canh là những người trẻ cả, chứ còn Việt Nam Quốc Dân Đảng có ai trẻ mà lên được đâu?

PNS: Việt Nam Quốc Dân Đảng thì một phần đó, là bị cái ảnh hưởng của các các vị cao niên, mà các vị đó cứ muốn là những vì sao Bắc Đẩu trong Đảng. Thành thử ra cái truyền thống của Đảng từ trước tới nay nó vẫn là cái truyền thống tình cảm, truyền thống một nhà, thành thử ra một nhà thì nó phải có ngôi thứ: nó phải có ông bà, cha mẹ. Chừng nào có ông bà cha mẹ còn đó, thì con cái không dám vượt qua để mà làm cái gì khác. Thành thử ra ông bà, cha mẹ lại không hiểu cho con cái, lại cứ nghĩ rằng mình đang đi con đường đúng. Đó là cái sự thất bại của Việt Nam Quốc Dân Đảng cho tới ngày hôm nay. Và bây giờ, tôi đề nghị lại rằng Việt Nam Quốc Dân Đảng có lẽ nên duy trì, tự duy trì mình như là một cái bóng của lịch sử đã viên mãn, làm tròn được cái sứ mạng của mình với cuộc khởi nghĩa Yên Bái.

Và Đảng bây giờ phải biến chất, phải thoát thai, phải chấp nhận một sự tiến bộ của của thời cuộc, để tự mình cải biến mình, để đáp ứng cái nhu cầu của lịch sử. Như vậy có thể

đảng phải cải danh hoặc đảng phải cải đường lối. Tôi nói với một cán bộ gần đây của Đảng là anh Lê Hưng, là một người cả đời lẫn lộn về Đảng. Thì những điều tôi vừa nhận xét, một lần nữa tôi thấy rằng đúng. Thử nghĩ rằng anh Lê Hưng sang bên Mỹ, mà ở nước Mỹ bằng ấy năm, mà anh nói tiếng Anh vẫn không được. Và anh phải học cái mảnh bằng associate degree phải mất 12 năm. Đã đành không phải căn cứ vào đó để mà phán xét về giá trị của một người. Thế nhưng mà điều đó chứng tỏ rằng người Việt Nam Quốc Dân Đảng bảo thủ nhiều hơn là tiến bộ.

NMH: Cậu có biết cái biến cố năm 45 đó, tại vì tôi nhớ lại cái chuyện mà cậu nói về ý định ám sát cả đầu não Việt Minh đó. Thì năm 45 – theo tài liệu của ông Hoàng Văn Đào, cũng nói rằng Việt Nam Quốc Dân Đảng và các đảng phái khác có kế hoạch cướp chính quyền, nhưng mà người chống đối đó là ông Trương Tử Anh?

PNS: Tôi nghe một ông già – bây giờ đã chết rồi, ông kể rằng: Tôi nói cho ông nghe, hồi đó mà không có — ông gọi ông Trương Tử Anh là thằng, tôi nghe vậy cũng thấy hơi hỗn, bởi ông Trương Tử Anh dù sao cũng là người yêu nước, và ông đã chết, không nên gọi như vậy. Nhưng mà vào cái tuổi của ông ấy, tôi nghĩ cũng gọi được, vì ông vào khoảng gần 80 tuổi, bây giờ ông chết rồi – không có “thằng” Trương Tử Anh, nó giả vờ sốt rét nó đắp chiếu, nó rên hừ hừ, nó không ra lệnh cho đàn em nó ngừng, nó không ra lệnh cho đàn em nó ngừng lại đó thì hôm đó mình đã thành công. Thì chuyện đó, tôi nghĩ rằng ông ấy là một nhân chứng sống.

NMH: Ông có nghĩ tại sao ông kia từ chối không tham dự chuyện đó không?

PNS: Tôi cho rằng đó là cái bản chất của ông Trương Tử Anh là một nhà trí thức ít có kinh nghiệm thực tế của cách mạng. Cho nên vẫn quan niệm rằng cái cuộc đấu tranh, dù là đấu tranh cách mạng, vẫn phải làm một cái gì có tính cách đường đường chính

chính hơn là lén lút, đó là một yếu tố. Yếu tố thứ hai đó là, tôi không biết cái này có phải không, nhưng mà Đại Việt Quốc Dân Đảng phát xuất từ miền Trung của ông Trương Tử Anh, và cái dòng họ Trương ở tỉnh Phú Yên đó, vẫn tự hào là một dòng họ siêu việt. Cho nên họ nghĩ rằng, có thể họ nghĩ rằng nếu mà cái vụ này làm thì sẽ giải quyết quyền lợi ra sao với những đảng phái cùng tham dự. Ông Trương Tử Anh muốn một mình làm, nhưng một mình lại không dám làm, lại vướng cái bản chất nó có tính cách ít nhiều “đường đường, chính chính đó.”

NMH: Theo giải thích của những người Đại Việt và theo sự giải thích ngay của Hoàng Văn Đào nữa, thì lý do ông Trương Tử Anh không làm như vậy đó, là bởi vì ông nghĩ rằng là lúc bấy giờ – khi mà định đảo chánh đó, thì ông được tin là quân Pháp đã bắt đầu – người Pháp ở trong thành đã bắt đầu nổi dậy rồi, và họ sẽ tấn công. Vì thế ông nghĩ rằng lúc bấy giờ cần đoàn kết, chứ không phải lúc cướp chính quyền nữa. Bởi vì nếu làm như vậy thì sẽ gây chia rẽ và sẽ bị tội trước lịch sử. Thành thử Đại Việt Quốc Dân Đảng hy sinh cái cơ hội cướp chính quyền để không bị tội trước lịch sử. Thì cậu nghĩ gì về cái câu chuyện ấy?

PNS: Đó là, đó là câu nói của một cái trong cái buổi họp, hình như là cái buổi họp đó quyết định có nên làm hay không nên làm thì đảng viên Việt Nam Quốc Dân Đảng.

Phạm Nam Sach 2—VP-NMH-A019

Giáo sư Nguyễn Mạnh Hùng (NMH): Cái vụ Lê Khang?

Luật sư Phạm Nam Sách (PNS): Cái cái vụ ông Lê Khang là do ông Hoàng Văn Đào kể lại, và tôi có nói chuyện một số anh em trong Việt Nam Quốc Dân Đảng để họ xác nhận sự kiện đó. Thì một số người đã nói rằng sự tường thuật lại của ông Hoàng Văn Đào là đúng. Bởi khi ông Hoàng Văn Đào viết cuốn Việt Nam Quốc Dân Đảng thì ông không đủ

tài liệu, và ông đã đi ông hỏi rất nhiều người để ông lấy tài liệu. Thì cái chủ trương anh em Đại Việt Quốc Dân Đảng vẫn là không muốn gây cái sự đổ máu, khi mà quân thù đã mấp mé ngoài biên. Thế thì ý kiến của anh em Việt Nam Quốc Dân Đảng đó là nếu lâm vào Pháp thì còn có ngày ra, chứ lâm vào Cộng Sản thì không có ngày ra. Bởi anh em Việt Nam Quốc Dân Đảng hiểu hiểu rõ người Cộng Sản, nhưng mà anh em Đại Việt Quốc Dân Đảng thì lại không nghĩ như vậy, đó là cái bất đồng ý kiến. Có thể cái bất đồng ý kiến này, mà đưa tới cái lý do ông Trương Tử Anh hạ lệnh cho đàn em nửa đường bỏ về không tham dự việc mưu sát. Nhưng mà tôi thì tôi cho rằng, tôi cho rằng ở bản chất ông Trương Tử Anh nhiều hơn – là bản chất một cái con người trí thức tư sản thường thường là như vậy.

NMH: Có lẽ mình bây giờ phải xin hoãn lại, tạm ngưng ở đây, có lẽ có khi nào mình có phương tiện thì mình sẽ tới.

PNS: OK.

NMH: Bởi vì là tôi thấy là cậu có, có lẽ cậu ở trong giới trẻ, và có nhiều cơ duyên để gặp nhiều lãnh tụ hơn tụi tôi: Bá chẳng hạn, nó cũng chỉ gặp một số thôi. Cậu gặp rất nhiều thành ra tôi muốn gặp thêm nữa. Bởi vì có lẽ phải ghi ngay lại đây, không có về sau nó mất hết những kỷ niệm. Bây giờ mình tạm nghỉ. Thank you!

[Tạp chí Nghiên cứu Việt Mỹ](#)